Til
Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo
postmottak@kld.dep.no

Fra
NOAH – for dyrs rettigheter
Dronningens gate 13
0152 Oslo
register@dyrsrettigheter.no

Deres ref.: 26/4470 Dato: 15.10.2026

Innspill til ny stortingsmelding om villaks, sjøørret og sjørøye

NOAH - for dyrs rettigheter takker for muligheten til å gi innspill til arbeidet med ny stortingsmelding om villaks, sjøørret og sjørøye. Villaksen er på rødlisten, og det står også dårlig til med sjøørreten og sjørøya. Regjeringen har derfor satt i gang arbeidet med en ny stortingsmelding, som skal se samlet på alle sektorer som påvirker de tre artene, og på hvilke tiltak som kan gi bedre levekår.[1] NOAH vil med dette gi innspill til den nye stortingsmeldingen.

Innledende kommentarer

Med vill laksefisk menes både sjøvandrede og stasjonære bestander av laks, ørret og røye. Omtrent en fjerdedel av vill atlantisk laks stammer fra norske vassdrag.[2] Norge har derfor et særlig ansvar for villaksen, og har forpliktet seg internasjonalt til å beskytte den[3] - gjennom konvensjonen om bevaring av laks i det nordlige Atlanterhavet, ordningen med nasjonale laksevassdrag og lakseelver, og kvalitetsnorm for villaks.[4] Villaksen er kategorisert som nær truet på den norske lista over rødlistede arter,[5] og antall villaks er nærmest halvert siden 1980-tallet.[6] Siden 2023 har villaksen også vært klassifisert som rødlistet på IUCNs liste.[7]

---

[1] https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/inviterer-til-innspillsmote-om-ny-stortingsmelding-om-villaks/id3172819/

[2] Villaks. (2025, October 22). regjeringen.no. https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/villaks/id3126616/

[3] Villfisk. Veterinærinstituttet. https://www.vetinst.no/dyr/villfisk

[4] https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/villaks/id3126616/

[5] Hesthagen T, Wienerroither R, Bjelland O, Byrkjedal I, Fiske P, Lynghammar A, Nedreaas K og Straube N (24.11.2021). Fisker: Vurdering av laks Salmo salar for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. https://lister.artsdatabanken.no/rodlisteforarter/2021/8149

[6] Miljødirektoratet. (2026, September 15). Laks. Miljødirektoratet/Norwegian Environment Agency. https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/arter-naturtyper/fiske/laks/

[7] https://www.iucnredlist.org/species/19855/212864916

Oppdrettsnæringen fremstår som en av de største menneskeskapte truslene mot villaks, sjøørret og sjørøye, og tiltak må derfor rettes mot næringen. Ifølge Vitenskapelig råd for lakseforvaltning er lakselus fra oppdrettsanlegg fortsatt den menneskeskapte faktoren som i størst grad truer norsk villaks, etterfulgt av rømt oppdrettslaks og infeksjoner som kan knyttes til fiskeoppdrett.[8]

Lakselus

Hvert år settes over 400 millioner laks og regnbueørret ut i norske oppdrettsanlegg.[9] Det er derfor oppdrettsfisken som står for det meste av smittepresset fra lakselus. Lakselus er et av de største problemene for oppdrettsfiskene, og skader disponerer for sekundære infeksjoner med sopp, virus og bakterier.[10]

For perioden 2010-2014 ble det anslått at lakselus tok livet av rundt 50 000 villaks i året, noe som utgjør omtrent 10% av bestanden. Sjøørret og sjørøye rammes enda hardere. Mens laksesmolten vandrer ut i havet og først kommer tilbake til kysten som kjønnsmoden fisk, blir sjøørret og sjørøye værende lenge i fjordene og langs kysten, der de er mer utsatt for lakselus.[11] Lakselus på laks i elven var tidligere et tegn på at den nylig hadde kommet fra havet, men forsøk i laboratorium har vist at lakselus kan overleve på fisken i opptil 14 dager i ferskvann.[12] Risikoen for at bestander av sjøørret blir kritisk truet eller tapt på grunn av lakselus er stor på grunn av manglende tiltak.[13]

Rømt oppdrettsfisk

Som nevnt er det i oppdrettsnæringen et stort problem med rømming av oppdrettsfisk, og fra 2010 til 2020 var det rapportert rundt 2.1 millioner rømte lakseindivider, men de faktiske rømningstallene er trolig høyere.[14] Dette får direkte konsekvenser for villaksen. Enkelte år har antallet rapporterte rømte oppdrettsfisk vært høyere enn antallet voksne villaks som kommer tilbake for å gyte.[15] Hvert år vandrer flere tusen oppdrettslaks opp elvene, der de kan krysse seg med villaksen. Over tid kan slik innkryssing endre de genetiske egenskapene til de ville bestandene, og på sikt svekke bestandens evne til å tilpasse seg miljøendringer og som et resultat gi dårligere

---

[8] Vitenskapelig råd for lakseforvaltning 2026. Status for norske laksebestander i 2026. Rapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr 22.

[9] Fiskeridirektoratet. (2025). Nøkkeltall fra norsk havbruksnæring 2025.

[10] Lakselus (*Lepeophtheirus salmonis*). Veterinærinstituttet. https://www.vetinst.no/sykdom-og-agens/lakselu

[11] Effekter av lakselus på vill laksefisk. Havforskningsinstituttet. https://www.hi.no/hi/temasider/arter/lakselus/effekter-av-lakselus-pa-vill-laksefisk

[12] Lakselus. Havforskningsinstituttet. https://www.hi.no/hi/temasider/arter/lakselus

[13] Vitenskapelig råd for lakseforvaltning 2026. Status for norske laksebestander i 2026. Rapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr 22.

[14] Jensen, B. (2020, September 8). Fra 2010 til 2020 har det rømt drøyt 2,1 millioner laks fra norske oppdrettsmærer. intrafish.no. https://www.intrafish.no/nyheter/fra-2010-til-2020-har-det-romt-droyt-2-1-millioner-laks-fra-norske-oppdrettsmarer/2-1-869773

[15] Rømt oppdrettslaks – risikovurdering og kunnskapsstatus 2023. Havforskningsinstituttet. https://www.hi.no/hi/nettrapporter/rapport-fra-havforskningen-2023-5

overlevelsesevne.[16] Havforskningsinstituttet påpeker at «*Ville laksebestander som er genetisk påvirket av rømt oppdrettslaks er mindre produktive enn en upåvirket bestand – de produserer færre utvandrende smolt og har høyere dødelighet i havet. Genetisk påvirket villaks viser endringer i viktige egenskaper som veksthastighet, alder ved utvandring og kjønnsmodning, og vandringsmønster. Dette er endringer som antas å svekke laksens tilpasninger til naturmiljøet.*»[17]

Det nasjonale overvåkningsprogrammet for rømt oppdrettslaks omfattet 215 vassdrag i 2025, og viste at 191 vassdrag (88.8 %) var vurdert til å ha lavt innslag av rømt oppdrettslaks (< 4 %), 14 vassdrag (6.5 %) ble vurdert til å ha middels innslag (mellom 4 og 10 %), mens 10 (4.7 %) vassdrag ble vurdert til å ha et høyt innslag av rømt oppdrettslaks (> 10 %).[18] Overvåkning av forekomsten av rømt oppdrettslaks i norske vassdrag viser at det finnes rømt laks i de aller fleste vassdragene som undersøkes. Veterinærinstituttet uttalte i 2021: «*Villfiskens helse er stadig under høyt press, også på grunn av andre endringer i miljøet den lever i*" og "*vi forventer for eksempel at klimaendringene vil øke forekomsten av smittsomme sykdommer som trives i varmere miljø. Eksempler på dette er furunkulose og proliferativ nyresyke (...) Det er særlig behov for kunnskap om hvordan klimaendringer påvirker hjerte- og gjellefysiologi og hvordan en best kan ivareta hjerte- og gjellehelsen for å møte disse utfordringene.*»[19]

Miljøutfordringer

I tillegg til spredningen av lakselus og den genetiske påvirkningen av villaksen, bidrar også oppdrettsnæringen til utslipp av avføring, fôrrester, næringssalter og miljøgifter - som slippes direkte ut i havet. I tillegg krever produksjonen store mengder fôrråvarer, og fører til betydelige klimagassutslipp. Som et eksempel ble det i norsk akvakultur brukt 564 tonn kobber til impregnering i 2024. Havforskningsinstituttet viser til at man i EU regner med at om lag 80% av slikt kobber havner i miljøet, noe som tilsvarer 451 tonn fra norske anlegg i 2024. Kobberet kan samle seg i bunnsedimentene rundt anleggene, og er giftig for livet i havet ved høye konsentrasjoner.[20] Et alternativ til kobber som impregneringsmiddel er tralopyril, og Havforskningsinstituttet har uttalt følgende om dette middelet: «*Tralopyril virker ved å hemme energiproduksjonen i cellene, noe som kan føre til død hos organismer. (...) Toksikologiske data viser at tralopyril er svært giftig for marine organismer, særlig i tidlige livsstadier*.»[21] Sett sammen

[16] Risikorapport norsk fiskeoppdrett 2019. Havforskningsinstituttet. https://www.hi.no/hi/nettrapporter/fisken-og-havet-2019-5

[17] Villaksen i Namsen er genetisk påvirket av rømt oppdrettslaks. (2021, November 1). Havforskningsinstituttet. https://www.hi.no/hi/nyheter/2021/januar/villaksen-i-namsen-er-genetisk-pavirket-av-romt-oppdrettslaks

[18] Rømt oppdrettslaks i vassdrag i 2025. Havforskningsinstituttet. https://www.hi.no/hi/nettrapporter/rapport-fra-havforskningen-2026-33#sec-6

[19] Den norske villaksen sliter. Veterinærinstituttet. https://www.vetinst.no/nyheter/villaksen-er--fortsatt--en-truet-art

[20] Risikorapport norsk fiskeoppdrett 2026. Havforskningsinstituttet. https://www.hi.no/hi/nettrapporter/rapport-fra-havforskningen-2026-10

[21] Kunnskapsbestilling - Nye impregneringsmidler. Havforskningsinstituttet. https://www.hi.no/hi/nettrapporter/rapport-fra-havforskningen-2026-40

med klimaforandringer og menneskeskapte påvirkninger er dette en mulig forklaring på den økte dødeligheten av utvandrende vill laksesmolt i havet.

Belastning fra fiske og andre faktorer

NOAH vil oppfordre departementet til å vurdere fredningstiltak for fiskearter som er under press. Ved lansering av arbeidet uttalte departementet: «Denne stortingsmeldingen skal bidra til å identifisere alle truslene som påvirker laksefiskene, og samtidig stake ut en retning for hvordan vi kan unngå at lakse- og ørretfisket blir noe som hører fortiden til.»

NOAH vil oppfordre til at vernetiltak fortsatt er en viktig – og utvidet - del av strategien for artene. Hovedanliggendet i arbeidet kan ikke være å «bevare fisket», men å bevare artene som del av økosystemene de er del i.

NOAH merker seg også at «stortingsmeldingen skal også unngå tiltak som vanskeliggjør utvikling av ny kraftproduksjon». Også her må hensyn til de ville fiskene ikke settes til side. Dersom kraftproduksjon har vesentlig negativ innvirkning på naturen, må også tiltak rettes mot denne.

Konklusjon

NOAH deler departementets bekymring for at villfiskbestandene sliter i møte med menneskeskapte trusler. Vi oppfordrer Klima- og miljødepartementet til å utforme en plan for nedskalering av oppdrettsnæringen - da det er selve masseproduksjonen av dyr som er kjernen av problemet, også for miljøpåvirkningen av næringen. Vi oppfordrer også til å ta i bruk vernetiltak for sårbare arter. NOAH ønsker å bli inkludert i det videre arbeidet med stortingsmeldingen, og bidrar gjerne med utdypende innspill underveis i prosessen og med det videre arbeidet med Havbruksmeldingen.

Med vennlig hilsen

NOAH – for dyrs rettigheter v/

Siri Martinsen
Leder og veterinær

Maria Olsberg
Veterinær